

ORTA ASYA-ABD (C5+1) DIŞİŞLERİ BAKANLARI TOPLANTISI

Gülperi GÜNGÖR

GÜLPERİ GÜNGÖR

Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Dışışleri Bakanı Antony Blinken, 28 Şubat - 3 Mart 2023 tarihlerinde Kazakistan, Özbekistan ve Hindistanı ziyaret etmiştir. ABD Dışışleri Bakanı, Astanada beş Orta Asya ülkesinin dışışleri bakanlarıyla düzenlenen "C5+1" dışışleri bakanları toplantısına katılmış, aynı zamanda dışışleri bakanları ile güvenlik ve ekonomi alanlarında işbirliğini ele alan ikili görüşmeler gerçekleştirmiştir. Blinken, Kazakistan'dan Özbekistan'a, oradan da G20 Dışışleri Bakanları toplantısına katılmak üzere Hindistan'a geçmiştir.

ABD Dışışleri Bakanlığı "C5+1" toplantısını bağımsız, müreffeh ve güvenli bir Orta Asya'ya ulaşmak için ABD ile Orta Asya arasında işbirliğini güçlendiren bir zirve olarak nitelendirmiştir. ABD'nin Orta Asya ülkelerinin egemenliğini, bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü desteklediği ilgili toplantıda sıklıkla vurgulanmıştır.

2015 yılında başlatılan "C5+1" formatı Orta Asya ülkelerinin ABD ile bölgesel işbirliğini teşvik etmek için kurulan bir istişare mekanizmasıdır. Son iki C5+1 toplantısının ana gündem konusu Rusya-Ukrayna Savaşının neden olduğu sorunlar olmuştur. Daha önceki bir yazımızda yaptırımların sadece Rusyayı değil, ekonomisi Rusyaya bağılı Orta Asya ülkelerinin ekonomilerini de olumsuz etkilediğinden bahsetmiştik.[1] Rusyaya yönelik yaptırımlar Şubat 2022'de ilk kez uygulamaya konulduğunda Kazakistanın para birimi tenge yüzde 20 değer kaybetmişti.[2] Orta Asya ülkelerinin ekonomilerinde önemli payı olan, Rusyada çalışan göçmen işçilerin gönderdiği döviz akışındaki düşüş, yükselen gıda ve yakıt fiyatları olumsuz etkilerin nedenlerinden başlıcalarıdır.

Geçen sene çevrim içi gerçekleşen C5+1 toplantısında ABD, Rusyaya yönelik yaptırımların Orta Asya ülkelerine verdiği zararları tazmin etmek, bölgesel ticaret yollarını geliştirmek, ihracat pazarlarını geliştirmek ve bölgeye daha fazla yatırım çekmek için Orta Asya Ekonomik Direnç Girişimini başlatmış ve bu çerçevede 25 milyon dolarlık bir yardım paketi açıklamıştı.[3] Bu yılki C5+1 toplantısında bu girişim için ek 25 milyon dolarlık yeni bir paket açıklanmış, bu paketin 5 milyon dolarının bölgesel bağlantıyı desteklemek için kullanılacağı belirtilmiştir. Yaptırım uygulanan Rus şirketleri ile ilişkilerini kesmeleri ve ticari ilişkilerini çeşitlendirmelerini teşvik etmek için bölgedeki firmalara lisanslar verildiği de ifade edilmiştir. [4]

Blinkenin Orta Asya ziyaretinde dikkat çekilen bir diğer konu Rusya'yla paralel ticaret olmuştur. Blinken, Kazakistan Dışişleri Bakanı Muhtar Tileuberdi ile yaptığı görüşmesinde paralel ticaretin bölge ülkelerinin ikincil yaptırımlara maruz kalmasına neden olabileceğini belirtmiştir.[5]

Rusya-Ukrayna Savaşı'nın başlamasından bu yana, ABD ve Avrupa Birliği Rusya'ya bir dizi ekonomik yaptırım uygulamıştır. Ticaret verileri AB'nin Rusya'ya ihracatının %47 düştüğünü, AB'nin Rusyanın komşularına ihracatının ise %48 arttığını gösteriyor. Yaptırıma tabi malların Rusyaya ihracatında %71 düşüş görülürken, benzer malların Rusyanın komşularına ihracatı ise %95 artmıştır.[6] Bir diğer deyişle, Rusyaya arzı kısıtlamaya tabi olan AB mallarının, Orta Asya ülkelerinin aralarında bulunduğu, Rusyaya komşu ülkelere ihracatı nedeysel 2 katına çıkmıştır. Bu ülkelerin AB ile Rusyanın ticareti için aktarma noktaları haline geldiği yorumları yapılmaktadır. AB şirketlerinin, Ermenistanın yanı sıra Kazakistan ve Kırgızistan gibi Avrasya Ekonomik Birliği üyesi olan ülkeler üzerinden gümrüğe tabi olmadan Rusya ile ticaret gerçekleştirmesi mümkündür.

Dışişleri Bakanı Tileuberdi, Blinken ile gerçekleştirdiği ortak basın toplantısında, Kazakistanın Rusya ile ekonomilerinin çok uzun zamandır birbirine bağlı olduğunu ve yaptırımların olumsuz etkilerinden kaçınmaya çalıştıklarını ifade etmiş, ikincil yaptırımların uygulanmasına neden olabilecek vakaları önlemek için ABD ile bir istişare mekanizmasını kurduklarını sözlerine eklemiştir.[7]

C5 +1 toplantısında gıda güvenliği, terörle mücadele, enerji ve çevre konuları ele alınan diğer konular olmuştur. ABD makamlarının 1000 kadar gencin İngilizce eğitimi, elektronik ödeme sistemlerinin geliştirilmesi ve geri dönen göçmen işçiler için eğitim planladıkları ayrıca açıklanmıştır.

Blinkenin Orta Asya ziyareti, ABDnin Rusyaya karşı Ukraynayı destekleme ve Rusya'ya yönelik yaptırımlara uyulmasını teşvik etme çabalarından biridir. Ancak Rusyanın yakın çevresi olarak bilinen Orta Asya ülkelerini, bölge ülkeleri Rusya ve Çin'e karşı savunmasız bir durumda iken, Rusya etkisine karşı ikna etmek oldukça zordur. En büyük ekonomik ortaklarından biri Çin olan Orta Asya ülkelerinin bölge dışı ABD ile bağlantılarını geliştirebilmeleri için nitelikli bir uğraş gösterilmesi gereklidir. ABD bölge ülkelerine kararlı ve güvenilir bir ortak olduğunu göstermek istiyorsa ekonomik refahları ve kapasitelerini geliştirmelerine farklı şekillerde yardım etmelidir. ABDnin Türk Devletleri Teşkilatını (TDT) daha dikkatli takip etmesi ve onunla etkileşime geçmesi faydalı olabilir. Geçtiğimiz yıl TDT bünyesinde ulaştırma, taşımacılık, sınır ve gümrük prosedürlerinin kolaylaştırılması konularında gerçekleşen faaliyetlerde elde edilen sonuçlar, ABDnin bölge ülkeleri ile işbirliği ve bağlantısını geliştirmesinde bir temel sağlayabilir.

**Fotoğraf: Kazakistan Dışişleri Bakanlığı*

[1] Gülperi GÜNGÖR, Ukrayna Savaşının Orta Asya Ülkelerine Etkisi, AVİM, 26 Nisan 2022, <https://avim.org.tr/tr/Yorum/UKRAYNA-SAVASI-NIN-ORTA-ASYA-ULKELERINE-ETKISI>

[2] Blinken Finds Receptive Leaders in Central Asia, Where Russia Seeks Aid, The New York Times, February 23, 2023, <https://www.nytimes.com/2023/02/28/world/asia/blinken-russia.html>

[3] Previewing Secretary Blinkens Upcoming Travel to Kazakhstan, Uzbekistan, and India, US Department of State, February 24, 2023, <https://www.state.gov/previewing-secretary-blinkens-upcoming-travel-to-kazakhstan-uzbekistan-and-india/>

[4] США помогут смягчить последствия антироссийских санкций на страны Центральной Азии □ Энтони Блинкен, Gazeta.uz, 28 февраля 2023, <https://www.gazeta.uz/ru/2023/02/28/blinken/>

[5] Secretary Antony J. Blinken and Kazakhstan Foreign Minister Mukhtar Tileuberdi At a Joint Press Availability, US Department of State, February 28, 2023, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-kazakhstan-foreign-minister-mukhtar-tileuberdi-at-a-joint-press-availability/>

[6] V. Zemlys-Balevičius, On EU trade with Russia and its neighbours after Russian invasion of Ukraine, vzemlys.github.io/ruimpeks, 25 January, 2022, https://vzemlys.github.io/ruimpeks/eu_ru_trade.html

[7] Secretary Antony J. Blinken and Kazakhstan Foreign Minister Mukhtar Tileuberdi At a Joint Press Availability, US Department of State, February 28, 2023, <https://www.state.gov/secretary-antony-j-blinken-and-kazakhstan-foreign-minister-mukhtar-tileuberdi-at-a-joint-press-availability/>

Yazar Hakkında :

Gülperi GÜNGÖR, 2015 yılında Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünden mezun olmuştur. 2020 yılında ODTÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Bölümü □□□□ yüksek lisans derecesini almıştır. Ocak 2020 □□□□□□□□ katılmıştır. GÜNGÖR, Ankara Üniversitesi Uluslararası İlişkiler bölümünde doktor adaydır. Mart 2025 sonrasında doktora çalışmasını yürütmek üzere Sheffield Üniversitesi'nde bulunan GÜNGÖR, AVİM'de Gayrimükim Uzman

olarak görev yapmaya başlamıştır.

Atıfta bulunmak için: GÜNGÖR, Gülperi. 2026. "ORTA ASYA-ABD (C5+1) DIŞİŞLERİ BAKANLARI TOPLANTISI." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2023 / 12. Mart 16. Erişim Haziran 12, 2026. <https://avimbulten.org/tr/Yorum/ORTA-ASYA-AMERIKA-BIRLESIK-DEVLETLERI-C5-1-DISISLERI-BAKANLARI-TOPLANTISI>

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE

Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax:** +90 (312) 438 50 26

 @avimorgtr

 <https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi>

E-Posta: info@avim.org.tr

<http://avim.org.tr>

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır